

А. АНДРЕЈЕВИЧ

Л. б. б
158

ВЕЛИЧИНА И ЗНАЧАНИЕ
СЕДМЬОДЕКА

1928

Т. В. В.
158

10 = 135768332

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И Е. 45171

А. Андрејевић

Величина и Значај Дана Уједињења

Оцу Радаљуба и Ловеколуба,
Поштомачине Тастодити Луки Пе-
ловити у знак његовог уважења.

Друго издање

Имсау

Скопје, на Туртлев Дан 1928.

1928.

Штампарија Крајничанац — Скопље

Цена 5 Дин.

*Своме
Великоме Моралном
Сараднику*

посвећује и ово друго издање

*дубоко захвални
писац.*

Пропратна Реч.

Првог децембра 1926. г., на свечаној и јавној прослави дана народног и државног уједињења Србâ, Хрватâ и Словенацâ, од стране Кола Српских Сестарâ у Скопљу, говорио сам о величини и значају овога дана. Величао сам Велики Дан великих дела и излагао сам значај његов на замислима и учењима наших националних песника, проповедача и родољуба. Отуда је и моја реч тада била у основу синтеза певања и учења њиховог о народном и државном јединству.

Песничкој замисли Нестора Жучнога (Проке Јовкића) дао сам првенства. Једну од његових строфа узео сам и за апотеозу Великоме Дану уједињења. То сам учинио и зато што је Жучни имао толико и визионарске моћи да је још 1914., у Нишу, певао и славио народно уједињење Србâ, Хрватâ и Словенацâ и ипак умро без сазнања да је његова дубока песничка мисао постала најзад и делом.

Побуђен и идејним и моралним успехом, што сам га у овој прилици постигао, прво код

својих слушалаца у Скопљу, па по том ове године код високе културно-просветне установе у Београду, — код фонда **Њ. В. Краља** — пред којом је установом и овај мој рад био на оцени и предложен за одликовање, своју живу реч о величини и значају Дана Уједињења предајем овим путем и најширој Јавности.

Чиним то с убеђењем:

да је данас, после девет година, када се још једнако цепамо по вери и племену, **наша и национална и државна потреба:**

да Велики Дан великих дела схватимо онако, како га је наш Ратнички Народ замишљао и хтео, када је једноставно и недељиво полазио у бој; и

да Садашњости дугујемо сви, колико год нас је, да на основима Јединствености и Недељивости снажимо народно и државно јединство.

Ова књижица има за циљ да дух свега нашег народа развија и негује у томе смислу.

Скопље, 1.-XII-1927.

Александар Т. Андрејевић
апелациони судија у Скопљу.

Карађорђе - Наполеону I

„...Ми устајемо против Турака, да би се ослободили њиховога ропства и међу народима стекли понова своју државу и своју слободу, а борићемо се не само за нас, него и за све Славене који су под игџм сулшана и бечкога ћесара“.

„...Ми сви држимо да смо и у твојој узвишеној личности нашли избавиоца“.

„...Помози нам, дај нам и људе и оружја, а дођи и сам и донеси нам слободу и законе твоје земље“.*)

---

*) Из захвалних писама Карађорђевих, писаних исто тако са одушевљењем и за Француску и за Французе, Наполеону I, када је овај према споразуму са руским царем Александром I, 1807., у Тилзиту, обећао да из далматинског приморја потпомаже наш устанак и шаље нам оданде своје људе и оружје.

Љубав према Отаџбини

(мисли великих људи).

Љубав према Отаџбини нема степена.
Она се воли изнад свега и више свега.
Берне.

Ми нисмо рођени за себе, него за
Отаџбину.

Цицерон.

Две ствари највећма осигуравају моју
Отаџбину: храброст против спољашњег
непријатеља; и слога у земљи.

Поливије.

Све се мора принети на жртву, па и
сами осећаји, кад треба да се изврши
дужност према Отаџбини.

Лафоншен.

Ни најмања Отаџбина није мала за
највећу љубав. Што је она ужа око тебе,
тим је ближа срцу твојем.

В. Милер.

Често сам налазио ствари које су
ми усхићавале око и срце, али никада
нисам нашао ничега што би ми могло
заменили Отаџбину.

Боденштет.

Апошэо́за Великоме Дану

„О, Велики Дане,

і́шн си і́шак сі́шгѠ!
Тако і́шн је дуго
овај народ чекѠ.
Данас і́шн је сло́жно
ца́р небесни дигѠ.
Своју судбу данас
роб је смело рекѠ.
Досі́ша су га змије
гризле, целаші́ секѠ.
Засја́ ново сунце,
сі́аде мрски і́гѠ
о, Велики Дане,
і́шн си і́шак сі́шгѠ!“

Завеш Великоме Дану

Данас, када прослављамо највећи дан у нашем народном историском календару под заједничким знамењем подједнаке слободе и нераскидног јединства, заветујмо се да нам овај Велики Дан постане и дан завета народног, дан на који ћемо се сваке године зарицати и на који ћемо сваке године обнављати своју заклетву:

да смо у држави народног јединства уједињени сви једном за свагда и да нас нико, никада и ничим разједиши не може.

Заветујмо се да нам Први Децембар буде свима и за сва времена најсветлија успомена, како бисмо, на данашњи дан, сваке године, могли поздравити све поданике велике нам и једне отаџбине речма родољубивога Шантића:

*„Гле душе,
што их вековни шочио црв,
у један силеше се венац
Једна је лоза,
и једна Краљевска крв
Срб, Хрваш и Словенац!“*

Величина и Значај
Његов

Нема под небом тога народа чија је хиљадугодишња историја прожета толиким патњама и заливена толико крвљу његових најплеменитијих синова;

нити има сличнога народа који, идући свесно на мученичку Голготу, за велику идеју Слободе и Јединства, издише смрћу на кôљу и умире, певајући са крепком вером у победу Великога Сна, о којем је и распет будан сањао.

То је био — наш народ, народ:

епскога витештва,
велике вере,
великих патња и
великих страдања;

народ који је пре пет векова имао свој Велики Петак — Видов-Дан, своју Голготу — Косово;

народ који је био погребен под тешком плочом, запечаћеном печатима његових целата, Турске и Аустро-Угарске;

народ који је успео да разбије ту плочу и да последњим напорима својим

прокрчи пут остварењу свога вековног сна
и да 1918. постигне своје васкрсење, свој

Први Децембар.

Да ли ми, ми који смо створили ово
велико дело, схватамо у пуној мери и
значај његов?

Тешко !

Онако исто, као што и наши преци,
одмах после косовске гробнице, нису
схватили огромни морални значај све
српске трагедије, тако и ми, учасници у
стварању овога великог народног и др-
жавног дела, и ако га осећамо, још га
довољно не схватамо.

Ми смо уморни, можда преморени да
у потпуној целини обухватимо духом ве-
лико значење Првога Децембра. То ће
задовољство остати нашим поколењима
да се у пуној силини опијају

**Слатком чашом
Народне Радости,**

као што смо се ми, поколења косовских
подвижника, опијали

**Горком чашом
Трагичне Славе**

над костурницом честитога Кнеза Лазара.

Али, овај велики датум не значи само освећено Косово. Он је још нешто више; то је и:

датум светлога васкрсења и преображења Тројства у нераздељиво Јединство;

дан, када су се разједињена племена, једне крви и једног језика, сјединила у целину једног народа;

дан, када је вековима раздружен народ мучном борбом, тешким искуством и сопственом снагом збрисао вештачке границе које су му туђинштина и насиље повукли међу његовим племенима и створио велику заједничку државу;

дан, када је, у пуној слави победе, Српски Краљ, одговарајући на адресу изасланика Народних Већа, прогласио

Уједињење

свега народа Срба, Хрвата и Словенаца и примио Круну слободне и независне краљевине.

Први Децембар је у нашем историјском и државном животу тренутак тако огромног значаја да му се ни значај ни величина његова не могу описати једном речи, онако исто као што се ни велика радост не може исказати само једним осмехом.

И, док је земља, у своје незадржаноме ходу, обишла само још један пут више око сунца, навршила се је данас деветогодишњица од постанка овога великог и историског и светског чина.

Време које ни тренутка не стоји, почело је данас десету годину од тог највеличанственијег, али и најсудбоноснијег, догађаја у државном и политичком животу једне нације.

Да, пошто су, од доласка нашег у ове лепе земље, постављали међу нама девет векова све могуће препреке; пошто су за тај циљ искористили: и веру и азбуку; и политику и народну навику; и државне стубове и несавесне умове; пошто су нас девет векова мразили и завађали;

пошто су нас девет векова на тај начин разједињавали, ми смо се, када су дела њихова народну свест довела у искушење:

нечасно живети

или

часно умрети,

подигли 1912. и рекли смо:

„Остајте збогом,
наше мајке миле,

сестре и љубе!
 Што вам сузе теку?..
 . . . . .
 Ту ћемо мрети
 са вером и надом,
 у чврсте горе
 мушка срца слити
 и тврди град ће
 падати за градом
 и земља **наша**
опет наша бити...“

И — било је тако. И свет који нас
 је дотле познавао само по нашим несре-
 ћама и античким катастрофама, дивлио се

Српској Свести и Српском Витештву.

Али, ми — и ту не стадосмо,

„јер свршено не беше
 јоште дело наше
 још народ овај
 даље ићи има,
 да нову славу
 новом борбом паше,
 да се бори са свима
 који му се крви маше
 са свима,
 што му подло
 на пут сташе“.

И, пошто смо 1914. поново показали
исполинску снагу расе којој је живот...

„једна вечна битка,
крвав и сталан
непрекидан бој...“ —

ми смо дочекали у нашем народном жи-
воту и ту трагедију, да најзад 1915. будемо
жртва **разједињености словенског пле-**
мена и да са свима трофејима

наше велике славе

и

наших великих дела,

паднемо — онда, када смо могли рећи:

„радуј се земљо,
радуј земљо мила,
твој дан се спрема
част победе биће,
радошћу на смрт
куцају нам била,
долази сунце
зора твоја свиће...“

и — пали смо!

И, пошто смо за велике народне
идеале:

изгубили и отаџбину;
окусили горак изгнанички хлеб;
осетили сву раскошну свирепост суд-
бине; и

наш, поробљени народ ставили на стубе највећег мученика, — Геније народни најзад успева да једним ударом 1918.

„...престо сруши
а тартар уздрма...“

и да иза тих

**Исусових страдања
оствари
Христово васкрсење.**

...Ноћ је прошла која тишти,
ноћ ужасне грозне тмине
која мразом језовитим
страховито срце боде
из руменог врела жртве
што за свето дело гине
подиже се нова земља

Идеала и слободе.

То је било пре девет година. Атмосфера у природи и онда, као ово и данас, личила је на атмосферу у међу племенским односима нашим: тешка и загушљива, нејасна и неодређена.

Али и у таквим приликама Геније народни остао је и свеж и присебан, као и увек. Истина са мало снаге, али зато са пуно љубави и са пуно воље изрекао је пре девет година, на данашњи дан,

Уједињење троименог нам народа

и овај свети чин предао је ономе истом поколењу, да на темељима народне и ничим више неразделиве земље, сагради велику државу Срба, Хрвата и Словенаца, поколењу које је и уништило непријатељске фаланге и непријатељске државне међе које су нас разједињавале.

Поколење које је то велико дело примило на себе — **ТО СМО МИ.**

Ми смо ти —

који смо свету мисао о народном јединству, носили топло у срцу и онда, када су нас гушили отровни гасови и када смо на ватрометини киснули од непријатељских хаубица и шрапнела;

МИ СМО ТИ —

који смо ову свету мисао носили топло у срцу и онда, када смо мајку Отаџбину спуштали у гроб и дизали је из мртвих;

МИ СМО ТИ —

који смо за ову свету мисао вековима били: расељавани и затварани; вешани и пушкарани;

МИ СМО ТИ —

који смо ову свету мисао, духовно распети на крсту наше **Народне Голготе**, и будни сањали;

МИ СМО ТИ —

који смо за ову свету мисао дали :
и нашу велику историју
и наше вековне царске успомене
и наше велике јунаке
и нашу ничим непомућену свест народну;

МИ СМО ТИ —

који смо, за ову свету мисао, преко непобусаних гробова̂ и поломљених крстача̂ на милионе најбоље деце наше,
рушили и ништили све, све што нас је разједињавало и делило;

МИ СМО ТИ —

који имамо да **градимо само оно** што ће нас **истински све**, све без разлике, спојити и ујединити;

МИ СМО ТИ —

и на нама је: да велико дело **Народног и Државног Уједињења** које ипак **ни сада нисмо довршили**, спроведемо до краја; и да, на нераздељивој земљи, крвљу

напојеној и костима испуњеној **сачувамо сви заједно, за све и за свагда једну и нераздељиву отаџбину;**

МИ СМО ТИ

који у овој дужности имамо да се опредељујемо **једино** делима и учењима наших великих националних идеалиста:

Симе Сарајлије и Његоша,
Карађорђа и Милоша,
Франкопана и Зрињскога,
Прерадовића и Прешерна,
Кнез-Михаила и Штросмајера,
Луке Ботића и Рачкога,
Караџића и Гаја,
Јакшића и Шантића

и осталих наших народних бесмртника који су и учили и проповедали; певали и умирали за Слободу и Јединство свију, свију Јужних Словена и

МИ СМО ТИ —

који, у овоме светом предузећу имамо да паралишемо и сузбијамо тежње:

оних, без разлике ко су и где су, који се још заводе визијама ранијег живота и препоручују нам поново неки сепаратизам; и

оних који се заносе учењима из садање Русије и, проповедајући нам неко

ново друштвено и државно уређење, покушавају тиме и једни и други да дела народа вечито десеткованог и вечито вешаног, али **нинад непобеђе-НОГ**, ставе у питање.

Тргнимо се!

Оне огромне армије мртвих отаца и синова наших на то нас позивају.

Будимо свесни своје велике дужности према заједничкој нам отаџбини.

Васпитавајмо национално и пером и делом све наше поданике у краљевини да сви, сви без разлике вере и племена, гаје и љубе Јединство Народно и Државно у једној јединственој и недељивој држави, оној и онаквој, нанву је наш Ратнични Народ схватио и хтео, нада је једноставно и недељиво полазио у највећем елану са обала Јегејснога Мора понова у — смрт;

васпитавајмо их национално:
да верују исто тако и у државничку моћ нашега народа, као што су веро-

вали и верују и данас у његову ратничку моћ;

васпитавајмо их национално:
 да верују да је наша земља пуна живота зато што је пуна гробља; и да нам наши мртви дају и мира и снаге за будућа поколења и за будућа дела;

васпитавајмо их национално:
 да верују да је Војска Хероја и Мученика, рушилаца турске империје и аустријске царевине, зато силна, што не зна шта је сила;

да верују да је могућно искоришћавати и најшире и најсрећније дело великих жртава и натчовечанских прегнућа само у једној великој и недељивој отаџбини;

да верују да безбедност и мир свега нашег народа његова културна и физична моћ, његови успеси унутра и споља и његова способност за ослобођење и оне, после рата, поново поробљене нам браће — имају свога основа само у јединственој и великој држави;

васпитавајмо их национално:
 да верују да само под заједничким знамењем подједнаке слободе и нерас-

кидног јединства можемо стићи до силе, која ће споља бити респектована и од пријатеља и од непријатеља;

да верују да до циљева да будемо велики и јаки нећемо никад доћи, ако будемо допустили да нас поново ставе у неке преграде племенске и верске;

васпитавајмо их национално:

да верују да сви, сви колико год нас је, имамо **најприроднијег рачуна** да општем добру, у народном јединству и слободној државној заједници, **потчи- нимо сваку посебност и личну и пле- менску и верску и обласну;**

да верују да смо ми сви вековима били угњетавани, да смо страдали; и да смо патили једино зато што никада нисмо могли да будемо **на општем послу сви заједно;**

васпитавајмо их национално:

да верују да је данас више него икада до сада, **наша и народна и државна потреба** да останемо верни традицијама и учењима, о народном и државном је- динству, наших великих мужева Кнеза Михаила и Штросмајера **ноји су про- поведали и хтели јединство**

свију Јужних Словена у једној и јединственој држави;

да верују да је Прошлост најбољи наук Садашњости; и да погледи Прошлости на народно и државно јединство одговарају и највећма и најпотпуније **потребама данашње Садашњости;**

да верују да још живи дух који је изрекао завет: „Кнеже, мис'о твоја погинути неће“;

да верују да ни искренијега ни данас свима нам потребитијега, савета нема од онога што нам га је дао, из средине хрватскога племена, бискуп Штросмајер, када нас је овако учио;

„Најглавнија задаћа Југославена је здружити се, сложити и ујединити“.

„У слози и јединству сваки од нас треба да види наду боље будућности. Сваки који иоле бистрије наше одношаје просуди, знаде да нам сва наша самосталност и независност мало или ништа не може помоћи, ако нам не пође за руком да постанемо једно политичко тијело. **Та је сврха тако важна да морамо при-**

правни бити да жртвујемо барем за вријеме многе наше жеље, само да њу оживотворимо...”

„Ја не знам како наши људи у многим стварима мисле; толико знам да права љубав Домовини знаде надшто и један дио својих начела жртвовати добру Домовине. Узмите само колико се пута догађа у најпросвећенијим парламентарима да се за неке више сврхе странке погађају, да свака по нешто попусти, да би се у нечем трећем сјединиле. Код нас тога не има, него удри главом у дувар, кô да имамо не знам колико глава у замену...”

„Љубимо искрено браћу нашу источног обреда не само с тога што су с нама једна крв и један народ и што нам је обојима једна будућност, него их љубимо и зато што је и њихов црквени обред лијеп и величанствен...”

„Не слушајмо никад оне ноји би нас ма каквим начином раздвајати хтијели. То су оче-

видно опћи непријатељи наши“.

„Ми Словени нећемо извршити велиног оног посланствау Европи, ано нисмо једно. Све невоље наше долазе нам од неслоге наше. Само Јединство могло би нас спасти. Данас пријечи Јединство незнање и завист...“

„Народ нам не има пријатеља, али свему ће се дати помоћи, ано дођемо до Јединства...“

„И, када се будем растајао с овим свијетом, последња ће ми молитва бити за јединство народа мога:
Свемоћни Вјечни Боже, смилуј се моме добrome народу и уједини га!“

васпитавајмо их национално:
да верују да је 1914., када су се Аустрија и Немачка устремиле на Србију и Белгију, цар свију Руса, Николај II подигао мач не само да одбрани Србију, него још и да манифестује Слободу и Јединство свију Словена;

да верују: да је несрећа нас, Словенâ тако хтела да руски цар и руски народ изгубе моћ владања и у Европи, као и у својој рођеној земљи; и да се светски рат заврши без њих.

А, да је било другачије и да је она велика и она силна Русија диктовала светски мир, да би данас, по традиционалном плану руске политике за уједињење свију Јужних Словена и за стварање једне велике и јаке словенске државе на Дунаву, постојала сада краљевина не само троименог нам народа већ једна и јединствена држава свију нас Јужних Словена.

Има једна ствар коју ми сви заборављамо, и ако је сви већ осећамо. Заборављамо је и сада, када се сви, и ако уједињени, још једнако, и после толико већ година од уједињења, цепамо по вери и по племену. Заборављамо на акцију наших непријатеља споља.

Тако звана Политика Обручавања енглеског краља Едуарда VII. извођена до ове светске катастрофе против Немачке, сад, после светског рата и после прокламоване Победе и Правде, употребљава се против нас и наше заједничке државе.

Немачка се тој политици: стезања
 обруча око себе — одупирала помоћу:
 моћног јој савезника Аустрије;
 унутрашње сређености;
 друштвенога мира; и
 неоспорнога патриотизма у своме
 народу.

Данас, када ту исту Политику Обру-
 чавања осећамо не само од својих про-
 тивника, него и од некојих наших при-
 јатеља, ми још не располажемо тим
 моћним средствима којима се Немачка,
 у одбрани своје државе и нације, служила.

Нашим савезницима још недостаје
 моралне и физичке снаге, да би нас, у
 томе погледу, могли помоћи. Сви они
 још брину о својој рођеној кожи, а наше
 унутрашње ствари захтевају, о-
 нано нао и у нући, мир споља и
 спонојство унутра, да би биле уре-
 ђене као што треба.

И ако се на томе општем послу бу-
 демо нашли искрено и истински и што
 пре сви заједно, наше ће поно-
 лење тен онда учинити све што
 још Велико Дело Великога На-
 рода од њега ишчекује; и

доказаће да је способно за нов живот у новој отаџбини.

Будемо ли другачије радили, не само што ћемо се од истинског уједињења удаљити, тековине крви и меса ставити у питање, оскрвнавити име и дела оних, иза којих ми остасмо, него ћемо се још изложити и Суду Историје да нам и он изрече:

**КО НИЈЕ ДО КРАЈА УЧИНИО
СВЕ, НИЈЕ УЧИНИО НИШТА!**

Скопље, 1.-XII. 1927.
